

A Illa de Ons ante o reto dos residuos: unha alternativa posible

Por: Adrián Ferrer Reboiras

Na actualidade, a xestión dos residuos constitúe un dos principais retos ambientais no contexto europeo, debido ao incremento constante da produción de residuos, á presión sobre os recursos naturais e á necesidade de minimizar os impactos negativos sobre o medio ambiente, e a Illa de Ons, integrada no Parque Nacional Marítimo-Terrestre das Illas Atlánticas de Galicia, non é allea a esta realidade, a pesar de presentar uns fluxos de poboación residente e visitante marcadamente estacionais. Nos últimos anos aprobáronse diversas directivas comunitarias, fundamentalmente a *Directiva (UE) 2018/851*, que promove a economía circular e a recollida selectiva, especialmente dos biorresiduos, trasposta en España pola *Lei 7/2022, do 8 de abril, de residuos e solos contaminados para unha economía circular* e en Galicia pola *Lei 6/2021, do 17 de febreiro, de residuos e solos contaminados de Galicia*. Este marco normativo establece obrigas claras en materia de prevención, valorización e xestión sostible dos residuos urbanos.

Na illa de Ons xéranse residuos procedentes de 117 edificacións, entre as que se inclúen 12 vivendas forestais destinadas ao persoal do Parque Nacional (pernocta, gardería, vixilancia, persoal técnico e guías), 92 vivendas pertencentes a persoas concesionarias insulares, así como outras instalacións. A illa de Ons conta ademais cun punto limpo no que se depositan residuos voluminosos, como aparellos eléctricos, cascallos e outros residuos especiais. Anualmente, a illa recibe arredor de 145.000 visitantes. A poboación censada rolda as 68 persoas, ás que se suma o persoal do Parque Nacional, cunha presenza variable tanto da veciñanza como do persoal ao servizo do parque. O actual servizo de recollida e tratamento de residuos, aínda que é xestionado polo propio Parque Nacional, o actual sistema de recollida non cumpre cos criterios mínimos de sustentabilidade nin coa normativa, xa que a maioría das 92 vivendas só dispoñen de colectores para a fracción resto e en relación coa xestión dos biorresiduos, só algunhas vivendas realizan unha xestión adecuada con composteiros domésticos.

Punto limpo na zona de Pereiró no ano 2014

Cómpre salientar que os principais xeradores de residuos orgánicos na illa son os tres establecementos de hostalaría e as dúas zonas de acampada, unha de uso turístico e outra dependente da Consellería de Cultura, Lingua e Xuventude. A única medida eficaz adoptada desde a creación do Parque Nacional foi a implantación dunha norma que obriga ás persoas visitantes a levar consigo os residuos xerados ata os portos de orixe (Bueu, Sanxenxo, Portonovo, entre outros). Por todo o exposto, resulta necesario un replanteamento integral do sistema de xestión do lixo, baseado na participación e cooperación de todos os axentes implicados, hostalaría, veciñanza, administracións públicas, visitantes e persoal do Parque Nacional, para avanzar cara a un modelo máis sostible e eficiente.

Collendo como exemplo o ano 2023, imos desglosar e os datos a ter en conta para propor un modelo de xestión do lixo en Ons. A illa de Ons rexistrou unha forte estacionalidade tanto na afluencia de persoas como na xeración de residuos. Ao longo do ano contabilizáronse un total de 143.496 visitantes, concentrándose a maior parte deles nos meses de verán.

Mentres que nos meses de inverno a presenza de visitantes foi moi reducida (153 persoas en xaneiro e 296 en febreiro), a partir da primavera comezou un incremento progresivo que se intensificou notablemente entre xuño e setembro. O pico máximo produciuse en agosto, con 58.155 visitantes, seguido de xullo con 42.647 e xuño con 18.116. Xunto aos visitantes, a illa conta cunha poboación estable vinculada á veciñanza e ao persoal de servizos, que se mantén en torno ás 20 persoas durante o inverno e aumenta considerablemente nos meses de maior actividade turística, entre maio e outubro.

A suma de visitantes e persoal dá lugar a un total anual de 143.976 persoas que pasaron pola illa ao longo do ano, entendendo este valor como persoas acumuladas por mes e non como poboación simultánea.

2023													
DATOS XESTION RESIDUOS ONS	Xaneiro	Febreiro	Marzo	Abril	Maio	Xuño	Xullo	Agosto	Setembro	Outubro	Novembro	Decembro	Total
AFLUENCIA DE VISITANTES (UD.)	153	296	266	4.230	4.436	18.116	42.647	58.155	11.370	3.563	251	13	143.496
PERSONAL EN ILLA/VECINANZA (UD.)	30	30	30	30	50	50	50	50	50	50	30	30	480
TOTAL HABITANTES (UD.)	183	326	296	4.260	4.486	18.166	42.697	58.205	11.420	3.613	281	43	143.976
TOTAL RESIDUOS 2023 (KG/MES)				1.000	940	11.820	26.450	35.980	14.840	1.480		6.420	98.930

Datos da xestión de residuos da illa de Ons no ano 2023. Datos do Parque Nacional Illas Atlánticas

Esta marcada estacionalidade reflíctese directamente na xeración de residuos. Durante os meses de menor afluencia, a cantidade de residuos é moi baixa, situándose por debaixo dos 1.000 kg mensuais en abril e maio. Pola contra, no período estival prodúcese un aumento moi significativo, con 11.820 kg en xuño, 26.450 kg en xullo e un máximo anual de 35.980 kg en agosto. En setembro a cifra segue sendo elevada, con 14.840 kg, para descender de novo de forma acusada en outubro e nos meses posteriores. No conxunto do ano 2023, a xeración total de residuos na Illa de Ons foi de 98.930 kg, o que equivale a preto de 99 toneladas anuais. Estes datos poñen de manifesto que máis do 75 % dos residuos xerados na illa concéntranse entre os meses de xuño e setembro, o que confirma a necesidade de sistemas de xestión de residuos flexibles e adaptados á forte estacionalidade.

Para mellorar a xestión dos residuos na Illa de Ons, a idea é propoñer medidas adaptadas ás diferentes necesidades da poboación e dos establecementos turísticos. Para a veciñanza, a recollida das fraccións de residuos realizaríase porta a porta, agás os residuos orgánicos, que serían tratados mediante composteiros individuais en cada vivenda. Porén, no caso dos bares-restaurantes as fraccións de residuos serían trasladadas a un punto de recollida común situado no mesmo barrio de Curro onde se atopan. Para os biorresiduos tanto dos locais de hostalaría como das dúas zonas de acampada, a proposta sería implantar unha pequena planta de compostaxe.

Como introducín anteriormente para as vivendas da illa a proposta sería a implantación dun sistema de recollida selectiva de residuos porta a porta (PaP) das fraccións (envases, papel e cartón, aceites, vidro e fracción resto) dirixido especificamente ás vivendas da Illa de Ons, como modelo máis axeitado ás características dun núcleo insular, con vivendas dispersas e cunha forte estacionalidade. Este sistema baséase na entrega dos residuos diante da porta das vivendas, segundo un calendario e horarios previamente establecidos. Os residuos entréganse en bolsas, cubos ou recipientes específicos en función da fracción, eliminando así a necesidade de contedores.

No caso da illa de Ons o máis razoable, sería dispoñer dun vehículo que permita facer esa recollida de todas as fraccións nunha mesma visita as vivendas; segundo a temporada do ano podería facerse entre un ou 3 días por semana, que no caso da temporada alta os domingos sería un día obrigatorio de recollida e cunha necesidade de maior persoal e organización coa veciñanza que só residen nas vivendas na fin de semana e teñen un horario de desprazamento no transporte de pasaxeiros. Para que o sistema funcione, seguramente o primeiro ou primeiros anos tería que convivir de forma híbrida para facilitar a súa implantación, conciencia ambiental, e axustar necesidades de barrios ou vivendas concretas.

Aínda que este modelo require unha maior dedicación de persoal, os sobrecustes vense compensados pola redución dos gastos de tratamento da fracción resto (transporte marítimo a terra ou o canon de SOGAMA etc), polo aumento dos ingresos derivados da recollida selectiva e pola mellora global da eficiencia do sistema. O sistema porta a porta garante unha elevada calidade da recollida selectiva, facilita a participación e permite acadar niveis de reciclaxe moi elevados

Compostaxe doméstica nunha vivenda da illa de Ons

No referente á fracción orgánica a idea é que non se recolla mediante o sistema porta a porta, senón que se xestione a través da compostaxe doméstica. A compostaxe é un proceso biolóxico aeróbico controlado que pode realizarse en composteiros domésticos situados en espazos exteriores. Para iso, repartiríanse composteiros individuais a cada vivenda da illa, permitindo tratar os residuos orgánicos e vexetais no propio lugar onde se xeran. Deste proceso obtense compost de alta calidade, útil para hortas de autoconsumo e xardíns, evitando así a recollida e o transporte destes residuos.

Para a xestión dos residuos nos locais de hostalaría e nas zonas de acampada da illa, o ideal é por un lado propoñer a implantación da recollida porta a porta, incluído o bioresiduo no caso das zonas de acampada. A respecto da hostalaría máis

Contedores de recollida de lixo na zona da canteira de Curro, onde hoxe está a caseta de Primeiros Auxilios. Ano 2005

lóxico e chegar a un acordo de colaboración para trasladar as fraccións (envases, papel e cartón, aceites, vidro e fracción resto) a puntos de recollida comúns situados no lugar de Curro (como xa se fai na actualidade), desde onde serían levados polo persoal contratado ata o porto para o seu transporte á terra firme. Despois si sería interesante implantar o PaP para o bioresiduo procedente tanto da hostalaría como das zonas de acampada e trataríase nunha pequena planta de compostaxe situada en Pereiró, compartindo espazo co punto limpo, lugar que xa no propio PRUX do Parque Nacional está zonificado como zona de uso especial.

A implantación dunha pequena planta de compostaxe nun ámbito con tres bares-restaurantes de actividade estacional e dúas zonas de acampada, como é o caso da illa de Ons, é técnica, ambiental e economicamente viable, sempre que se deseñe e xestione de

maneira axeitada. Os residuos xerados presentan un perfil moi favorable para a compostaxe, xa que consisten maioritariamente en restos de comida, froitas e verduras, pousos de café, panos de mesa e papel sen plastificar, así como unha pequena proporción de restos vexetais procedentes de podas e mantemento de zonas verdes.

O funcionamento da planta estaría a cargo de persoal especialista en compostaxe, apoiada puntualmente por asistencia técnica externa, encargada de supervisar o proceso, coordinar a achega de residuos e garantir a calidade do compost final.

